

Concreet
ervaren**Sorry zeggen: Hoe doe je dat?**

Ontdekken dat sorry zeggen alleen werkt als het echt gemeend is

Voor de verzorgers:

lees ter voorbereiding onderstaand artikel uit trouw met de titel 'Kind moet serieus sorry leren zeggen'.

De jeugd groeit op in een 'sorry-cultuur', maar dat betekent niet dat zij verantwoordelijkheidsbesef krijgt bijgebracht. In tegendeel, kinderen bemoeien zich graag met anderen, maar zijn in afnemende mate aanspreekbaar op eigen gedrag. Opvoeders moeten weer beschaven.

In Trouw van 30 april werd in het kader van het opvoeddebat een lijstje met regels voor kinderen opgenomen. Een van de regels is dat kinderen 'sorry' moeten zeggen. Iedere pedagoog weet dat er de laatste tijd een devaluatie plaats heeft gevonden van het begrip 'sorry' en het gebruik van de uitdrukking 'Ik deed het per ongeluk'.

Het begrip is gedegradeerd tot een doodoener. Kinderen roepen nu bijna voordat ze iets gedaan hebben al 'sorry'. Ook komt het voor dat kinderen bij een opvoedingsgesprek zeggen: 'Ik heb toch al sorry gezegd?'.

De attitude die ten grondslag ligt aan de devaluatie van 'sorry' en 'Ik deed het per ongeluk' is de mentaliteit van de 'alibisering'. Alibisering is het aanvoeren van lege doodoeners die tot doel hebben onder de eigen aansprakelijkheid uit te komen. Varianten op de alibisering zijn verschijnselen als ontkennen, wijzen naar anderen en escapisme: het ontvluchten van jezelf en je helemaal op anderen richten.

De afgelopen tien jaar kan men een ontwikkeling in het onderwijs waarnemen waarbij kinderen zich voortdurend met anderen bemoeien, commentaar leveren op gedrag van anderen, hen uitlachen en gedrag van anderen afkeuren. Kinderen willen niet aangesproken worden op het eigen gedrag, maar reageren wel voortdurend op anderen.

Kinderen hebben die alibisering niet van een vreemde. Ze groeien op in een sorry-cultuur. Drie jaar geleden werden we, toen we voorgesorteerd stonden, bij Wuustwezel aangerezen. De bestuurder stapte uit en reageerde met: Ik deed het niet expres. Zo'n aanrijding is makkelijker te accepteren als de bestuurder zou zeggen: Het is echt dom van mij, ik heb zitten dromen.

Alibisering belemmert het pedagogisch handelen. Als kinderen niet gewezen worden op hun eigen verantwoordelijkheid en niet aanspreekbaar zijn op hun gedrag, zal veel opvoedkundig handelen falen, omdat het geen bijdrage kan leveren aan de zelfsturing. Kinderen vertonen de alibiseringsmentaliteit nu in hoge mate en volwassenen gaan daar in mee en andersom. Leerkrachten zeggen tijdens cursussen, als hen gewezen wordt op hun opvoedingstaak: Wie zijn wij om te zeggen hoe je kinderen op moet voeden. Of: Wat voor zin heeft het om op school allerlei dingen op te gaan zetten als het thuis weer wordt afgebroken en ze in een geheel ander milieu terecht komen?

Ouders laten het er ook steeds meer bij zitten. Iedereen die wil weten hoe het met het opvoeden van kinderen is gesteld, hoeft geen boeken te lezen als 'Opvoeden in Nederland' (Hermans, e.a.), maar moet boodschappen gaan doen, ergens gaan eten of een dagje naar het strand gaan. Kinderen hebben geleerd dat ze macht hebben en maken daar gebruik van. Ze groeien op in onderhandelingsgezinnen: als je lief bent bij oma gaan we op de terugweg nog even bij McDonald's langs. En bij dit alles komt nog het syndroom van de luxe. Dat is de vanzelfsprekendheid waarmee kinderen aannemen dat je alles hebt of zo snel mogelijk krijgt.

Veel kinderen zijn verwend. In een onderwijsblad (Praxis-bulletin) is in 1998 een nieuw type kind geïntroduceerd, het overgewenste verwend kind. Het gevolg van al die ontwikkelingen is dat kinderen mondiger worden, materialistischer zijn, maar minder zelfstandig zijn en veel aandacht opeisen.

Er valt een hoop plezier te beleven aan kinderen en met kinderen, maar er valt ook nog een hoop te doen. Een van die opdrachten die opvoeders hebben is het bijbrengen van zelfverantwoordelijkheid. Dat is moeilijker dan kinderen te leren de veters te strikken.

De basiskennmerken van een opvoeding tot zelfverantwoordelijkheid zijn: goede voorbeeld-functionarissen en bevorderen van keuzebewustzijn. Bij het eerste punt gaat het er in eerste instantie om dat ouders en leerkrachten zelf het goede voorbeeld geven. Als er een afspraak met een kind gemaakt is en de ouder is te laat dan kan zo'n ouder ook niet aankomen met 'Sorry, het was zo druk', maar moet zo'n ouder zeggen: 'Dat is fout van mij, ik had eerder weg moeten gaan, want ik wist dat het op deze tijd erg druk is'.

De belangrijkste invalshoek, en de ouders willen dat ook graag, is het bevorderen van keuzebewustzijn. In de eerste plaats betekent dat, dat kinderen op hun gedrag worden aangesproken. Als kinderen dan vervallen tot alibisering dient een opvoeder het kind te wijzen op de keuzemogelijkheden die het kind had. Bij die gesprekken dient ook de vraag waarom het beter is deze of gene keuze te maken, te worden beargumenteerd. Dat kiezen moet begeleid worden, omdat kinderen in ontwikkeling zijn en ze nog niet alle verantwoordelijkheden kunnen dragen. Ze kunnen ook alle consequenties van hun gedrag nog niet overzien.

De filosoof Ayer zei al: 'Der Mensch is ein wenig frei'. Dat betekent dat ons gedrag niet helemaal toegeschreven mag worden aan biochemische mechanismen, maar dat beschaving kenmerkend voor de mens is. Wat ons van het dier onderscheidt, is dat wij zelfbewustzijn bezitten. Het weer terugbrengen van die beschaving zal een van de opdrachten van opvoeders in de eenentwintigste eeuw zijn.

Luc Koning – 12/05/01.

Lees met elkaar de onderstaande tekst:

Ik geef wel eens een harde duw
Da's helemaal niet goed
dan weet ik dat ik eigenlijk
'sorry' zeggen moet
maar als het dan per ongeluk gaat
is het dan ook nodig?
moet ik dan perse sorry zeggen
of is dat overbodig?

Sorry zeggen dat is iets
dat vind ik niet zo fijn
sorry zeggen is niet leuk
het kan zo moeilijk zijn
sorry zeggen dat is iets
dat doe ik niet zo graag
en als ik het dan toch moet doen
dan liever niet vandaag

Sorry zeggen vind ik soms
een beetje flauwekul
want als die ander nou begon
dan is het niet mijn schuld
maar als hij nou geen sorry zegt
voel ik me rot van binnen
dan wil ik wel de eerste zijn
want iemand moet beginnen

- Als je iets per ongeluk doet, is sorry zeggen dan wel nodig? Waarom wel/niet?
- Vind je sorry zeggen ook niet zo fijn en moeilijk? Waarom wel/niet?
- 'Hij begon!', zei je luid, toen je hem een trap teruggaf. Wie moet er nu sorry zeggen, jij of hij?
- Als hij nou niets zegt, durf je dan de eerste te zijn, ook al ben je niet begonnen? Wat voel je dan?
- 'Ja, sorry, hoor', zei je met een kwaai kop. Wat betekent dan jouw sorry? Meen je het dan echt?

Wat zou het verschil zijn tussen sorry zeggen en je excuus aanbieden?

Laat de kinderen 3 conflictsituaties bedenken, die ze met 2 of 3 kinderen kunnen spelen. Laat ze per conflictsituatie 2 manieren van afloop van het conflict bedenken, waarbij het gaat om verschillende manieren van sorry zeggen.

Geef de spelers 5 minuten om zich buiten de zaal voor te bereiden. Teruggekomen spelen zij hun 2 korte sketches. Daarna spiegelen met elkaar hoe het ging en vooral hoe de afloop overkomt. Werkte de wijze van afloop? Wat zou er anders kunnen of moeten?

Eindig de avond met de vraag of iemand nog ergens op wil terugkomen. Gaandeweg de avond kan er een nieuw inzicht ontstaan.

Misschien is er iemand in de gemeenschap, die hierbij kan helpen. Iemand die de durf heeft om lekker te improviseren.